

ЗАЛЮБЛЕНИЙ У МОВУ **(до 70-річчя професора Василя Грещука)**

До когорти тих наших земляків, хто завдяки своїй науковій діяльності відомий усій Україні й за її межами, належить Василь Васильович Грещук – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Саме завдяки йому очолювана ним кафедра відома в науковому світі насамперед як дериватологічний осередок, хоча зараз на ній згуртовані фахівці різних мовознавчих напрямків та шкіл. Натхненний учень і вірний послідовник ідей свого вчителя – професора Івана Івановича Ковалика, Василь Васильович як науковий керівник виплекав плеяду словотворців, які успішно працюють у багатьох вищих навчальних закладах України. Зрозуміло, що словотвором не обмежуються зацікавлення В.Грещука. Він належить до вчених із широким дослідницьким діапазоном. У полі наукових інтересів професора – теоретичні питання словотвору, проблеми історії української літературної мови, семасіології, діалектології, мови художньої літератури. Його виважені, обґрунтовані розлогі доповіді й короткі виступи, що стосуються найрізноманітніших лінгвістичних проблем, неодноразово лунали на численних конференціях, симпозіумах, зустрічах, круглих столах як в Україні, так і за її межами. Активна мовознавча діяльність В.Грещука сприяє тому, що він брав участь у наукових заходах у Варшавському, Вроцлавському, Люблінському, Ягеллонському університетах, у природничо-гуманітарному університеті в Седльце (Польща), Оломоуцькому університеті (Чехія), Мінському інституті іноземних мов, Гродненському університеті (Білорусь), Інституті російської мови в Москві (Росія), Українському вільному університеті в Мюнхені (Німеччина) та ін.

В.Грещук був ініціатором і організатором проведення трьох всеукраїнських наукових конференцій, присвячених сучасним проблемам української діалектології на базі Прикарпатського національного університету та його структурного підрозділу – Коломийського інституту (2008, 2010, 2012 рр.). 2011-го року професор брав участь в організації XIV Всеукраїнської

ономастичної конференції. Він є співініціатором і співорганізатором наукових конференцій, присвячених ювілеям мовознавця І. Ковалика.

Про високий рівень В.Грещука як науковця свідчать також понад 230 його публікацій, які характеризуються актуальністю, новизною та глибиною студій. У його доробку кілька монографій як одноосібних, так і написаних у співавторстві. Серед них «Український відприкметниковий словотвір» (1995 р.), «Василь Стефаник – художник слова» (1996 р., у співавторстві), «Євген Желехівський у національно-культурному відродженні України» (1999 р., у співавт.), «Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект» (2006 р., у співавт.), «Студії з українського мовознавства» (2009 р.), «Південно-західні діалекти в українській художній мові» (2010 р., у співавт.), «Діалектне слово в тексті та словнику» (2015 р., у співавт.) та ін.

Яскраву авторську індивідуальність ученого В.Грещука засвідчує його обізнаність у різних сферах функціонування мови, її підкреслюють висока майстерність у володінні добірним науковим стилем, уміння зацікавити читача предметом аналізу, аргументованість викладу та переконливість отриманих результатів і висновків. Особливо імпонує те, що Василь Васильович за всякої нагоди намагається «українізувати» термінологію сучасної науки, обґрунтовано пропонуючи, де це можливо й доречно, власне українські відповідники до запозичених термінів і таким чином зберігаючи національне «обличчя» нашої науки. Його позиція збігається з думкою іншого українського мовознавця В.Самійленка: «У питанні про те, якою мірою чужомовні слова можуть увіходити в українську мову, можна прийняти такий принцип: не цуратися їх, але й не бгати їх у нашу мову без потреби».

Відомий В.Грещук і як редактор-упорядник багатьох збірників, що містять українознавчі матеріали: «Просвіта: історія, постаті, чин» (1993 р.), «Українознавство: документи, матеріали, раритети», «Українська мова: навчально-методичні та виховні аспекти» (1999 р.), «Українська мова в освіті» (2000 р.), «Актуальні проблеми українського словотвору» (2002 р.) та ін.

Багато зусиль докладає професор В.Грещук до такої часозатратної, однак благородної й необхідної справи, як популяризація життя, діяльності та ідей

видатних українців минулого і сьогодення, упорядковуючи й випускаючи у світ окремими виданнями матеріали про них. Зокрема вже опубліковані такі книги: «Іван Могильницький. Відомість о руском язичі» (2003 р.), «Іван Ковалик. Вчення про словотвір». Вибрані праці» (2007 р.), «Листування Івана Франка та Бодуена де Куртене» (2008 р.) тощо.

Він є головою редакційної ради «Вісника Прикарпатського університету», головним редактором науково-теоретичного журналу Інституту українознавства Прикарпатського університету ім. В. Стефаника «Українознавчі студії», членом редколегії науково-теоретичного журналу Інституту української мови НАН України «Українська мова».

В.Грещук безпосередньо причетний до формування українських наукових кадрів. І не тільки як науковий керівник та консультант (підготував 26 кандидатів філологічних наук і одного доктора наук), а й як заступник голови спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій у Прикарпатському національному університеті та член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій у Львівському національному університеті ім. І. Франка.

За особисті заслуги в розвитку української науки удостоєний премії імені Василя Стефаника, Почесної грамоти імені Президента НТШ Михайла Грушевського Наукового товариства ім. Шевченка в Америці, а також почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України», нагороджений медаллю «За заслуги перед Прикарпаттям».

А розпочався життєвий шлях В.Грещука 2 червня 1949 року в селі Старі Кривотули Тисменицького району на Івано-Франківщині. За родинною традицією давати дітям імена їхніх родичів, батьки Василь і Ганна назвали сина на честь маминого брата Василя, який 1945-го року трагічно загинув у партизанці. Часто Василь Васильович любить жартувати, що він Василь у квадраті або дубельтовий Василь.

Старокривотульська восьмирічка, а після неї Отинійська середня школа – це перші пізнавально-навчальні сходинки, якими впевнено піднімався В.Грещук до майбутніх наукових вершин. Захоплення читанням сприяло тому, що вже в

ранні учнівські роки він відчув потяг до слова, відкривав у ньому незбагненні глибини, зарекомендував себе як юний автор. У школі йому неважко давалися й точні науки, передусім математика. Однак замилювання словом, прагнення зануритися в мовну стихію переважили. Тому далі було навчання на українському відділенні філологічного факультету Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника (тепер Прикарпатський університет), який 1970-го року закінчив із відзнакою. Відтак деякий час працював учителем рідної мови та літератури у восьмирічній школі села Мочулище Дубровицького району на Рівненщині, згодом у Петрівській середній школі на Івано-Франківщині.

1979 року В.Грещук захистив кандидатську дисертацію, присвячену українському словотвору. Науковим керівником був професор І.Ковалик, про якого Василь Васильович завжди згадує зі вдячністю й теплом. З 1977 року і дотепер В.Грещук працює у Прикарпатському національному університеті: спочатку асистентом, із 1980 р. – старшим викладачем, із 1983 р. – доцентом, а, захистивши 1993 року докторську дисертацію, з 1994 р. – професором кафедри української мови. Деякий час виконував адміністративну роботу – обіймав посаду декана філологічного факультету. Уже 27 років (з 1992 р.) очолює колектив однієї з найбільших університетських кафедр – кафедри української мови.

Як одна з тих, перед ким свого часу В.Грещук відкрив наукові обрії, вважаю його Справжнім Ученим, уважним, проникливим і вдумливим дослідником мовних глибин та вершин. Деякі студенти, які вступають на філологічний факультет (за їхніми ж словами) тільки через любов до літератури, саме завдяки лекціям Василя Васильовича зі вступу до мовознавства вже на першому курсі змінюють свої орієнтири – починають більше цікавитися питаннями мови, відкривати для себе мовний феномен, вчать самостійно аналізувати мовні явища і процеси, співвідносити мовну дійсність із реаліями навколишнього світу. Цьому сприяє викладацький хист В.Грещука, його вміння іноді важкі наукові положення подати доступно, зрозуміло, цікаво, однак не на шкоду науковому фактажу. Дотепер пам'ятаю, як

на лекції з діалектології, пояснюючи фонетичні особливості кожного з наріч української мови, Василь Васильович розповів про один випадок зі власного досвіду. Працюючи вчителем на Поліссі, молодий педагог, хоч і виявляв зацікавлення діалектними перлинами, усе ж намагався привчити дітей розмовляти у школі літературною мовою. А однією з фонетичних рис північного наріччя є вимова голосного звука *у* на місці літературного *і*, наприклад, замість *пішов* кажуть *пушов*. Один учень таки не міг запам'ятати цього. Одного разу Василь Васильович, ідучи на педраду, дав йому завдання написати в зошиті сто разів слово *пішов*, маючи надію, що таким чином школяр запам'ятає правильну вимову. Хлопчина виконав завдання, а вчителя все ще не було. Трохи почекавши, він написав: «Я сто разів написав слово *пішов* і *пушов* додому».

Постійно працюючи зі студентською молоддю, плекаючи вчительську, викладацьку й наукову еліту, досвідчений професор довіряє молодим, підтримує їх, не боїться доручати їм відповідальні ділянки роботи. Пам'ятаю, коли я майже зразу після закінчення вишу почала працювати на кафедрі і Василь Васильович запропонував вести практичні заняття з дисципліни, лекції з якої він читав. З одного боку, охоплювала радість, бо це велика довіра з боку мого колишнього викладача, а з іншого, – огортав певний страх, бо це велика відповідальність. Я погодилася. Василь Васильович допомагав справді цінними порадами, методичними матеріалами, підручковою й науковою літературою, а нерідко й просто підбадьорливим словом. Перед іспитом і на самому іспиті, який приймав лектор, я хвилювалася, напевно, не менше, ніж студенти: наскільки вони засвоїли програмовий матеріал, які результати нашого спільного навчання й мого викладання, чи й далі наставник довірять мені цей курс? І ніби гора з пліч зсунулася, коли після екзамену Василь Васильович залишився задоволений відповідями студентів. Це окрилює, дає стимул до роботи, до зростання в тому, чим займаєшся.

Обравши її величність мову справою всього життя, поставивши її в центр своїх наукових студій, професор В.Грещук не є пасивним спостерігачем і відстороненим константувальником процесів і явищ, що в ній відбуваються. Як

людина з чіткою громадянською позицією у відстоюванні прав української мови на повноцінне функціонування в державі, вважаючи мову потужним засобом національної консолідації, науковець аналізує стан та перспективи рідної мови в Україні, її роль у збереженні самобутності українців за кордоном. Свої роздуми та конкретні пропозиції вчений висловлює у численних публікаціях із цієї проблематики. Написане характеризує автора як активного громадянина-українця, який «послідовно, не декларативно, ... а на концептуальних засадах, на багатому мовному матеріалі відстоює пріоритети рідної мови, доводить її суспільну, політичну, культурну й освітньо-розвивальну функції» (В.Кононенко).

В.Грещук упевнений, що «якщо впродовж років українська мова нищилась на державному рівні, то й відроджувати її, активно впроваджувати у всі сфери буття нації теж треба на державному рівні. Успіх може бути забезпечений лише тоді, коли утвердження української мови в статусі державної ... буде розглядатися як важлива складова процесу державотворення». На його глибоке переконання, в Україні саме українська мова – мова корінної нації – повинна стати засобом національного згуртування. Ставити питання по-іншому, вважає В.Грещук, – неприродно, а отже, некоректно. На думку мовознавця, перспективи розвитку української мови як державної не в останню чергу пов'язані з «особистісним» фактором. Тому так важливо, щоб українською мовою спілкувалися не тільки чільні державні й політичні діячі, керівники на всіх щаблях влади, а й улюблені артисти, зірки естради, спортсмени, адже імідж особистостей, у тому числі й мовний, є своєрідним зразком для пересічних українців.

Вболіваючи за долю української мови й українськості загалом, наприкінці 1996-го року В.Грещук організував та очолив Інститут українознавства при Прикарпатському університеті. Метою його створення було об'єднання творчого колективу провідних учених гуманітарного й суспільного профілів для розв'язання низки наукових проблем українознавства, що виникають на перетині різних галузей. Із того часу зроблено дуже багато для розширення знань про Україну, її мову, державність, культуру, історію тощо, повернуто із

забуття чимало імен славних українців, відкрито для широкого загалу різножанрові праці, які довгий час були забороненими, однак і досі не втратили своєї цінності й актуальності. Зараз невеликий колектив цього підрозділу завершує роботу над ґрунтовним словником діалектизмів в українській художній прозі.

А ще Василь Васильович добрий батько й чоловік, люблячий дідусь. Пригадую, коли далекого 1993 року після захисту докторської дисертації працівники рідної кафедри вітали його з цією віхою в житті, він узяв тоді ще малого свого сина Богданчика на руки, високо підняв і сказав: «Це моя найважливіша дисертація!»

У студентські роки В.Грещук був активним учасником інститутського танцювального ансамблю «Верховинка». Зараз разом з іншими колегами може зачарувати будь-яку компанію прекрасним співом. Він має хист чудового оповідача. А ще Василь Васильович дуже любить слухати мелодії на саксофоні.

Сердечно здоровлячи шановного ювіляра, бажаємо йому свіжих лінгвістичних задумів та нових здобутків і ще багато сповнених творчістю літ!

Любов Пена, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Пена Л.І. Залюблений у мову (до 70-річчя професора Василя Грещука). *Галичина*. № 22 (5479). 30 травня 2019 р. С. 10.